

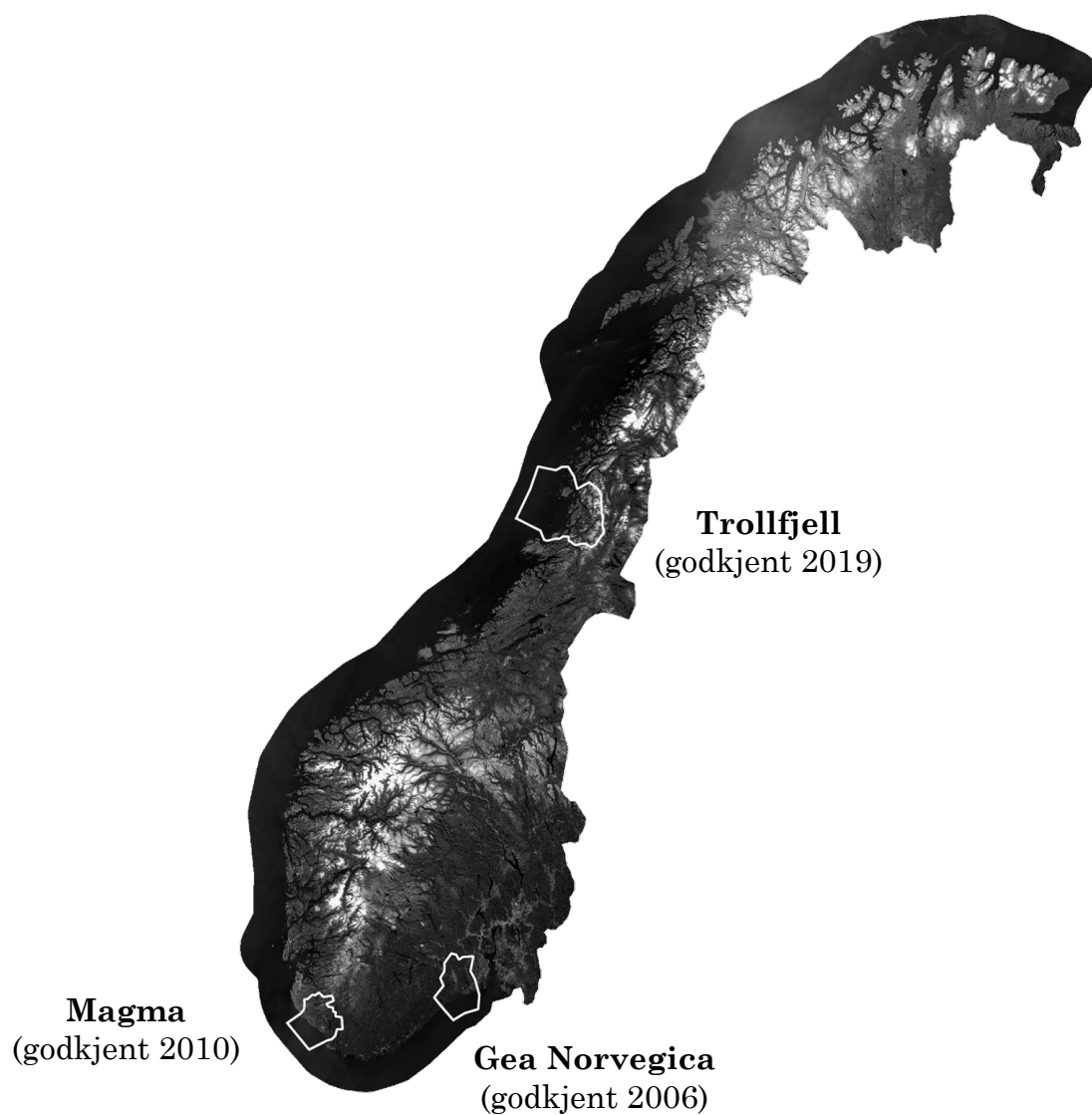
unesco

Global Geopark

Bærekraft – Utdanning – Lokal verdiskaping

UNESCO Globale Geoparker 2022

Glimt fra de norske UNESCO Globale Geoparkene

Utgiver: Norsk komite for geoparker og geoarv © 2023

Forsidebilde: Utsikt fra Hullet i Torghatten. Trollfjell UNESCO Global Geopark

UNESCO Globale Geoparker - oversikt

	Fylker	Kommuner	Innbyggertall
<u>Gea</u> <u>Norvegica</u>	Vestfold og Telemark	Bamble, Larvik, Kragerø, Porsgrunn, Siljan, Skien, Nome	173 000
<u>Magma</u>	Agder, Rogaland	Bjerkreim, Eigersund, Flekkefjord, Lund, Sokndal	33 600
<u>Trollfjell</u>	Nordland, Trøndelag	Bindal, Brønnøy, Leka, Sømna, Vega, Vevelstad	13 400
Antall	5	18	220 000

Om UNESCO Globale Geoparker (*UGGp*) i Norge

Visste du at vi har tre UNESCO Globale Geoparker i Norge? En geopark er et avgrenset område med en spennende og spesiell natur- og kulturhistorie og geologi av internasjonal verdi. Geoparkene dekker ofte store areal, og innenfor geoparkenes grenser bor det folk, i både små og store lokalsamfunn.

UNESCO, som er FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur, utnevner områder med spesiell og verdifull natur- og/eller kulturarv, over hele verden.

Søknadsprosessen mot UNESCO status tar lang tid, og krever tett samarbeid mellom lokale initiativ og fagmiljøer. Når man først blir en UNESCO Global Geopark, får man statusen for fire år av gangen. Da blir framdrift og aktiviteter etterprøvd på nytt og forhåpentligvis status for fire nye år.

En UNESCO Global Geopark må ha en geologisk naturarv av internasjonal viktighet og spre kunnskap om naturarven og sammenhengene med kulturarv, menneskenes bruk av geologisk ressurser gjennom alle tider. Alle UNESCO Globale Geoparker jobber med FNs bærekraftsmål, de fleste med fokus på klimaendringer, naturmangfold på land og under vann, god undervisning, friluftsliv/folkehelse, samarbeid og bærekraftige samfunn.

I 2022 er det 177 UGGp-er i 46 land, flere kommer til i 2023. I alle disse områdene finnes det enestående geologi og landskap, som forvaltes på helhetlig vis og hvor det tilrettelegges for bærekraftige besøk og opplevelser. Rett og slett et effektivt distriktspolitisk virkemiddel!

På de neste sidene får du korte presentasjoner av de tre norske UNESCO Globale Geoparkene hvor vi forteller om noe av det vi gjør, samt en kort introduksjon til de to parkene som står på startstreken!

Trollfjell UNESCO Global Geopark

**...hvor sagn og myter er vevd sammen
med naturens egen historie...**

På grensen mellom Nordland og Trøndelag finner du verdens nordligste geopark, Trollfjell UNESCO Global Geopark. Her ligger Trollfjellene på rekke og rad langs Helgelandskysten, hvor sagn og myter er vevd sammen med naturens egen historie. Trollfjell dekker kommunene Vevelstad, Vega, Brønnøy, Sømna, Bindal og Leka helt i sør. På Leka, den gylne øya, ligger bergarter fra jordens indre blottet i dagen. Landskapet her er så spesielt at øya har status som Norges Geologiske Nasjonalmonument. I hjertet av Trollfjell finner du Torghatten, det berømte fjellet med et hull tvers igjennom. Ytterst mot vest ruver Vega, omkranset av tusenvis av flate øyer, holmer og skjær, som ble meislet ut under istidene. I dette landskapet, kjent som strandflata, har det bodd mennesker siden øyene steg opp av havet etter siste istid.

Nettsted: <https://www.trollfjellgeopark.no>

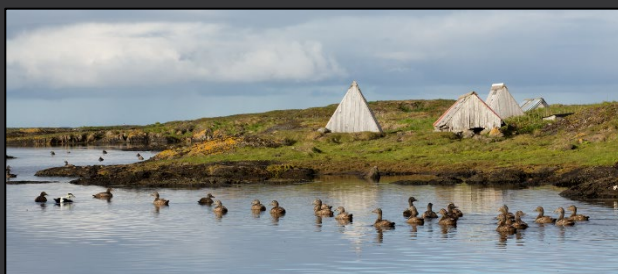
Venstre bilde: Trollfjell arrangerer friluftsskoler for barn hvert år. Høyre bilde: Guidet tur med Trollfjell i samarbeid med lokalt serveringssted i Brønnøy. Foto: Trollfjell UNESCO Global Geopark.

Glimt fra Trollfjell i 2022

To UNESCO-områder med felles utstilling!

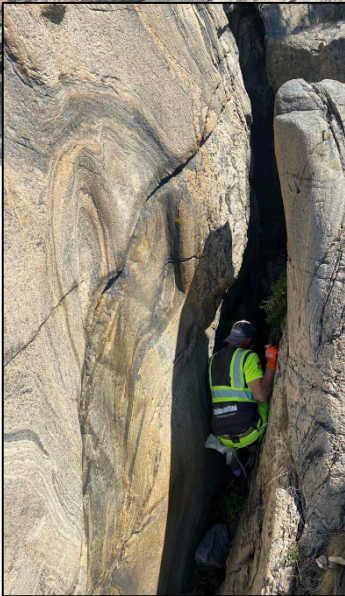
Vegaøyen Verdensarv og Trollfjell UNESCO Global Geopark = sant!

Siden 2004 har Vegaøyen stått på UNESCOs verdensarvliste, for sin unike tradisjon med ærfugldrift. Statusen er kjent nasjonalt og gir positive ringvirkninger til lokalsamfunnet. Da Vega kommune ble innlemmet i Trollfjell Geopark i 2019, fikk området nå sin andre UNESCO-status. Derfor gikk Verdensarven og geoparken sammen i 2022 om å lage en felles utstilling. Målet med utstillingen er å vise hvordan geoparken og verdensarven overlapper, men også vise hvilke naturverdier som er knyttet til den unge geopark-statusen. Et eksempel er den internasjonalt anerkjente Vegagranitten, som inneholder spektakulære spor fra da Europa, Amerika og Grønland var ett kontinent. Granitten utgjør de ragende fjellene som stod imot istidernes skuring og ble viktig for navigasjon langs kysten. Den viktigste fellesnevneren for Verdensarven og Trollfjell Geopark er strandflata, et øyrike som ble formet under utallige istider og skapte grunnlaget for kystkulturen som verdensarven er bygget på.

Stort bilde: Strandflata dekker ikke bare Vega, men store deler av Trollfjell som her i Sømna, og utgjør en utmerket læringsarena. Foto: Trollfjell UNESCO Global Geopark. Lite bilde: Strandflaten er også ærfuglenes rike, og ressurs for folket her gjennom århundrer. Foto: Cyril Ruoso/Verdensarvstiftelsen.

Gea Norvegica UNESCO Global Geopark

- den lengste historien om Vestfold og Telemark

Gea Norvegica geopark strekker seg fra kysten, med isskurte svaberg og et vell av øyer og holmer, inn i fjordlandskap, elvedaler, byer, gårder med rikt jordbruksland og oppover til skog, kollelandskap og innsjøer. Norges historiske geologer har kartlagt her, fra Tellef Dahll til far og sønn Esmark og W.C. Brøgger. Langesundsfjorden er «verdenskjent» for geologer for utrolig stort mangfold av mineraler og er funnstedet for thorium, og mineraler som thoritt og låvenitt.

Nettsted: <https://www.geoparken.no>

Det største bildet viser geolokaliteten Rognstranda, med sitt peneplan i grunnfjellsbergarter med overliggende kalkstein som er 1 milliard år yngre. Foto: Tom Heldal, NGU. Minste bilde viser strandrydding i brenningsgrotte. Foto: Gea Norvegica.

Glimt fra Gea Norvegica i 2022

Geolog og forsker for en dag

Gea Norvegica Geoparks har en fantastisk «verktøykasse» for formidling med alle sine historier om geologi, samfunn og forhistorie. De veves sammen i Geoparkens formidling, undervisning og reiselivstilbud. Et svært godt jordsmonn dannet etter siste istid gir lokale produkter som er viktige ingredienser i Gea Norvegicas «menykart».

De to siste årene har Gea Norvegica sammen med det lokale vitensenteret, DuVerden, skreddersydd et undervisningsopplegg som har blitt tilbudt samtlige 8. klasser i geoparkens område. Konseptet er å anvende områdene og naturen rundt skolene som læringsarenaer, hvor elevene jobbet som «ekte» forskere ved å gjennomføre et feltarbeid. Her samler de inn både geologisk og biologisk materiale i form av bergarter og trekjerner, som de så tar med inn i klasserommet for å gjennomføre et laboratoriearbeid. Dette undervisningsopplegget er noe vi planlegger å videreføre og håper det spirer frem flere fremtidige forskere fra geoparken!

Venstre bilde: Trekjernetaking i undervisning. Foto: DuVerden vitensenter. Høyre bilde: Deltagere på strandryddedag. Foto: Gea Norvegica.

Strand- rydding og FNs tiår for havforskning

«De norske
UNESCO Globale
Geoparkene har i
2022 bidratt med
rydding av 40.000
kg avfall og 130 km
med ren kyst.»

Norske geoparker jobber med å skape både begeistring og forståelse for naturen, for å kunne ta vare på den verdifulle naturarven på best mulig måte. Geoparkene bidrar også med direkte tiltak, for eksempel med strandryddingsprosjekter som både **Trollfjell Geopark** og **Gea Norvegica Geopark** gjennomførte i 2022. På oppdrag for Senter Mot Marin forøpling har Trollfjell organisert ryddeaksjoner med skoleklasser og Gea Norvegica har på oppdrag for Handelens Miljøfond ryddet strender med ansatte profesjonelle ryddere. En bærekraftig utvikling er umulig uten rene og rike hav, derfor startet FN og UNESCO tiåret for havforskning i 2021. De norske UNESCO Globale Geoparkene har i 2022 bidratt med rydding av 40.000 kg avfall og 130 km med ren kyst. Parallelt har geoparkene jobbet med folkeforskning knyttet til marin forøpling og formidlet hvordan dette påvirker økosystemene langs kysten.

I løpet av 2022 har Trollfjell geopark engasjert frivillige og skoleklasser til å rydde strender. Her fra vårryddedagen 19. mars. Foto: Trollfjell UNESCO Global Geopark

Magma UNESCO Global Geopark

Magma Geopark ligger på Sør-Vestlandet og omfatter fem kommuner og to fylker. Området er kjent for sitt karrige og ville landskap med nakne knauser og lite vegetasjon. Det er den sjeldne og næringsfattige bergarten anortositt som dominerer. Selv om den er sjelden her på jorden, har vi alle sett den. De lyse delene på månen består av nemlig av anortositt.

Navnet Magma Geopark referer til opprinnelsen til det meste av geologien i området. Området har nemlig blitt formet av smeltet stein (magma), dypt inne i jorden for omlag 930 millioner år siden! Store deler av denne magmaen krystalliserte seg over lang tid og dannet bergarten anortositt.

Nettsted: <https://magmaageopark.no>

Glimt fra Magma Geopark i 2022

Oppdrag Gloppedalsura

I mars 2022 etablerte Magma Geopark et prosjekt hvor kommuner, grunneiere, reiseliv og historielag ble engasjert for å rydde ura og utvikle den som reiselivsmål med fokus på lokal næringsutvikling. Gloppedalsura er ei enorm skredur og en av Magma Geoparks lokasjoner på grensen mellom Gjesdal og Bjerkreim kommuner. Gloppedalsura er ikke bare et naturhistorisk monument men er også kulturhistorisk viktig med blant annet kamphandlingene under 2. verdenskrig. Prosjektet er støttet økonomisk av Miljødirektoratet, Rogaland Fylkeskommune og kommunene og med stor egeninnsats fra aktørene. I august 2022 var ura ryddet og historisk viktige punkter var registrert. Som en del av prosjektet er eldre personer intervjuet og verdifull krigshistorie tatt vare på. Arbeidet fortsetter inn i 2023 med geiter på beite, formalisering av avtale med grunneiere, åpning av *via ferrata*, sti til nytt utkikkspunkt og ny skilting

Reiselivsprosjektet MagmaUNESCO2030 – Fra 5 kommuner til en UNESCO destinasjon!

Fem kommuner, to fylker og reiseliv har gått sammen for å utvikle regionen til en bærekraftig helårig reiselivsdestinasjon med fokus på nærturisme. Dette pågår over tre år 2021-24. Viktige stikkord er digitalisering, kompetanse og turistfyrtårns-utvikling. Her bidrar fylker, kommuner og næringsliv med store ressurser, det er gitt seks millioner over tre år, og tatt med en egeninnsats for samme periode på 4000 timer. I alt 20 Turistfyrtårn er valgt, fire i hver kommune. Det er etablert en felles bildebank og e-læringsplattform for næringen. Det gis guidekurs, kurs i Sosiale Medier, Historiefortelling med mer. Det kjøres «Bli kjent med din region» turer for aktørene, og det har kommet på plass måling og statistikk. Prosjektet har sin egen nettside: www.magmaunesco2030.no

UNESCO Globale Geoparker vokser!

Geopark Sunnhordland omfattar det svært varierte landskapet mellom Haugalandregionen i sør, Bjørnafjorden og Kvam i nord og Ullensvang i aust. Her viser ein fram eit rikt istidslandskap, frå isbrear og tindar, til strandflata med Noregs breiaste skjærgard. 40 istider har dei siste 2,7 millionar åra gravd ut og avdekka langt eldre geologi. Området er karakterisert som «en lærebok i geologi» og berggrunnen fortel historiene om to viktige fjellkjededanningar med mange hundre års mellomrom. På denne måten er geoparken åstad for møtet mellom store hendingar i jordskorpa, og eit lærestykke for korleis vulkanske system byggjer kontinent. Berggrunnen på nordsida av fjorden byr på ein rik meny av bergartar og metall som har gjeve grunnlag for bergverk her gjennom 10 000 år. I UNESCO Global Geoparks jurymøte i desember 2022 vart Geopark Sunnhordland innstilt til endeleg godkjenning hos UNESCO frå 2023.

Fjordkysten Regional og Geopark er lokalisert i Ytre Sogn og Sunnfjord og består av kommunene Askvoll, Fjaler, Hyllestad og Solund. Den ble stiftet som en regionalpark i 2017, og ble godkjent som Norsk Geopark i 2021. Målet er å bli en UNESCO Global Geopark innen 2025. Parken er lokalisert i kjerneområdet for forståelsen av Den kaledonske fjellkjedens vekst og fall. I et område over svært kort avstand kan man her se og studere de fleste prosesser knyttet til dannelse, erosjon og senere kollaps av denne enorme fjellkjeden som dekket Norge for ca. 400 mill. år siden.

Venstre bilde: Gygrastolen ved Folgefonna, ein kvartærgeologisk forma majestet i Sunnhordland, Foto: Geopark Sunnhordland. Høyre bilde: Bulandets øyrike med sine konglomeratbergarter, bak ser vi blant annet fjellet Alden med sine vulkanske bergarter, et viktig seilingsmerke langs kysten. Foto: Fjordkysten Regional og Geopark.

Vi måles på bærekraft, av UNESCO!

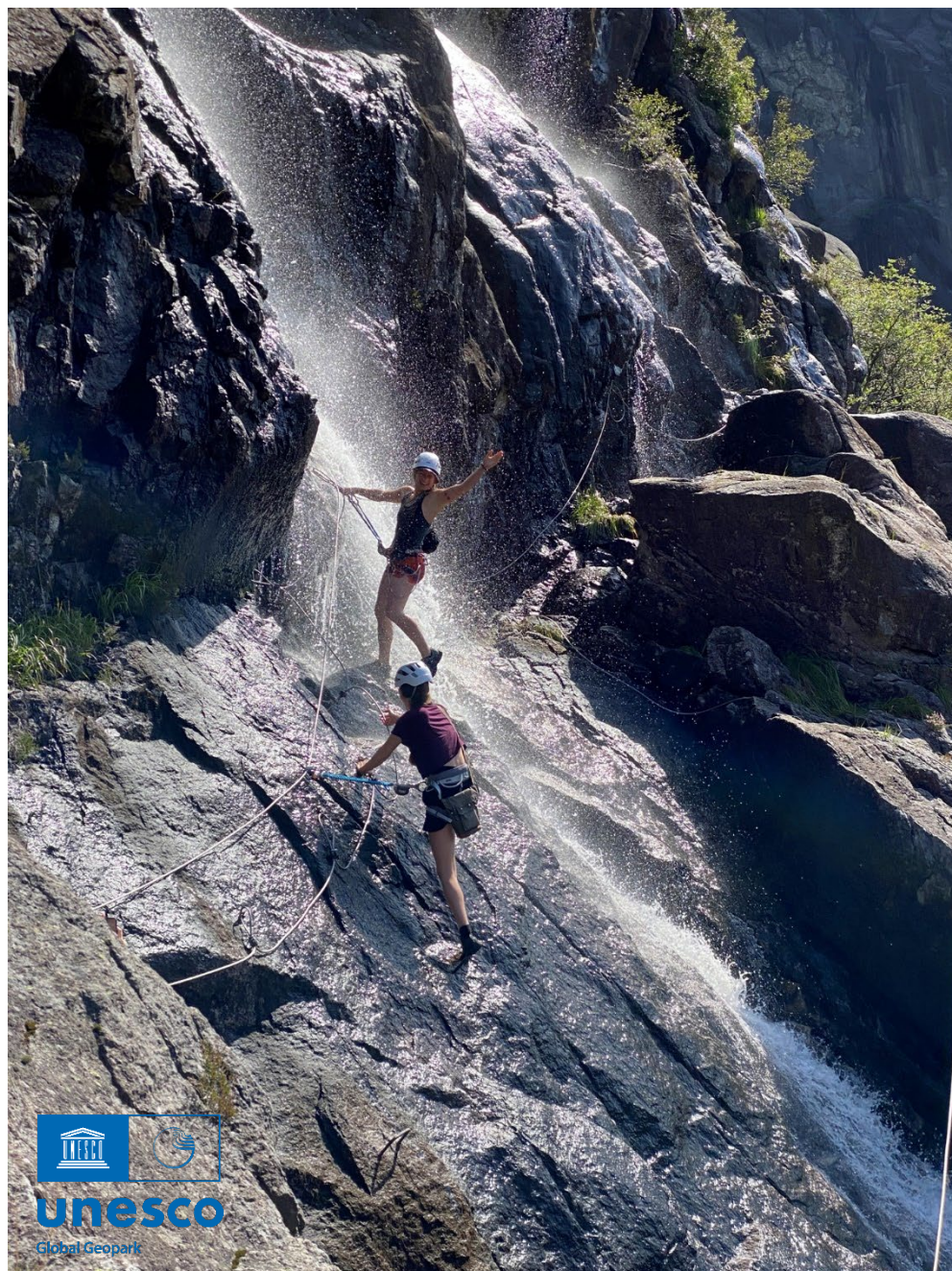
UNESCO Globale Geoparker er et effektivt redskap for bærekraftig skjøtsel av naturverdier i henhold til Landskapskonvensjonen og Naturbasert Reiseliv.

UNESCO-status er ikke bare en høythengende og fin tittel, men utløser noe mer: den hjelper i utviklingen av geoparken og geoparkens område.

Hvert fjerde år revalideres UNESCO Globale Geoparker hvor bærekraft er et viktig kriterium. Det å være UNESCO Global Geopark både forplikter internasjonalt, og gir tilbake til lokalsamfunnet, som et viktig og godt distriktspolitisk virkemiddel.

Bærekraft – Utdanning – Lokal verdiskaping

Tusen takk til UGGps eiere
og alle samarbeidspartnere
gjennom 2022

Langs Via ferrataen i Jøssingfjord må du passere fossen Migaren. Foto: Magma geopark.